

Tytöt tytöt tytöt Pohjoiseurooppalaisten eliittityttöjen historiaa

Anna Niiranen

Arvosteltu teos: Karppinen-Kummunmäki, Henna 2022. Tyttöjen vuosisadat: Lasten ja nuorten historiaa keskiajalta 1800-luvulle. Helsinki: Avain. 250 s.

Väitöskirjasta tietokirjaksi

Millaista oli olla tyttö varhaismodernilla ajalla? Millaisena elämänvaiheena tyttöys on nähty eri aikoina? Tyttöyden ja naiseksi kasvamisen historiallisia merkityksiä määrittelee filosofian tohtori Henna Karppinen-Kummunmäki keväällä 2022 ilmestyneessä tietokirjassaan *Tyttöjen vuosisadat: Lasten ja nuorten historiaa keskiajalta 1800-luvulle*. Teoksen taustalla on Karppinen-Kummunmäen 1700-luvun eliittityttöjä tarkasteleva kulttuurihistorian väitöskirja *Elite English Girlhood in the Eighteenth Century* (Turun yliopisto, 2020). Tuottelias tietokirjailija on jo tätä ennen ehtinyt julkaista teoksen *Lavatanssien hurma – Keinu kansani* (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2020), joka käy läpi suomalaisten lavatanssien ja tanssikulttuurin historiaa. Rinnakkain *Tyttöjen vuosisadat* -kirjan kanssa on syntynyt tietoteos *Sydänsurujen historia*, joka puolestaan on syksyn 2022 kirjasaldoa.

Tyttöjen vuosisadat osuu otolliseen ajankohtaan. Sen voi hyvin liittää osaksi viime vuosien tietokirjabuumia, joka on tehnyt naisia ja tyttöjä näkyvimmiksi sekä menneisyyden yhteiskunnissa että nykyajassa. Enemmistö suomeksi julkaistuista elämäkertoista kertoo edelleen miehistä, ja niin sanotulle suurelle yleisölle suunnatuista tietoteoksista iso osa käsittelee miehiseksi kiinnostuksenkohteiksi miellettyjä aiheita kuten maailmansotia, suuria sotapäälliköitä ja eri aikakausien nimekkäimpiä (mies)poliitikkoja. Arjen, perheen, lasten ja naisten historia näkyy myös kirjakauppojen hyllyillä, mutta kustantajien julkaisupolitiikka voisi tässä mielessä olla paljon rohkeampaa. Katveesta kun löytyy paljon kiinnostavaa. Esimerkiksi moni aiemmin taustalle jääneistä kansallisten merkkimiesten puolisoista – kuten vaikkapa Mary Gallen-Kallela tai Maissi Erkko – on viime vuosina saanut oman elämäkertansa.

Brittityttöjen historiaa

Tyttöjen vuosisadat -teoksen alaotsikon mukaan lasten ja nuorten historiaa tarkastellaan kirjassa keskiajalta 1800-luvulle asti. Todellisuudessa *Tyttöjen vuosisadat* -teoksessa painopis-

te on Karppinen-Kummunmäen parhaiten hallitsemalla 1700-luvulla. 1800-luku jää teoksessa melko vähälle huomiolle, samoin pitkä keskiaika. Kumpaakin ajanjaksoa käsitellään viitteellisesti eikä esimerkkejä ole tarjolla kovinkaan kattavasti. Itse asiassa kirjan alaotsikkoon olisi voinut korjata totuudenmukaisemmin, että kirja esittelee lasten ja nuorten historiaa 1600-luvulta 1700-luvun lopulle asti. Aikarajauksen painotus olisi silloin toiminut paljon paremmin eikä tutkija olisi astunut asiantuntemuksensa yli itselleen vieraampiin aikakausiin ja aineistoihin.

Karppinen-Kummunmäki on väitöskirjatutkimustaan varten käynyt läpi brittityttöjen itsensä laatimia lähteitä, kuten päiväkirjoja ja kirjeenvaihtoja, mutta myös 1700-luvun opaskirjoja ja lehtiaineistoja. Tietokirjassa tarkastelun rajausta on laajennettu. Käsitellyssä ovat englantilaiset, ranskalaiset ja ruotsalaiset sekä osana Ruotsin valtakuntaa myös suomalaiset tytöt. Eniten ääntään pääsevät silti käyttämään 1700-luvun britteliitin tytöt. Asetelmassa on kuitenkin ongelma: samat nimet esiintyvät kaikissa aikakauteen sijoittuvissa tietokirjoissa ja tutkimuksissa. Brittiläisiä tyttöjä ja naisia saavat kerta toisensa jälkeen edustaa kirjailija Jane Austen (1775–1817) siskonsa Cassandran kanssa, Lennoxin aristokraatti-perheen kuuluisat sisarukset Sarah, Emily, Louise ja Sarah sekä Georgiana Cavendish (1757–1806), Devonshiren herttuatar, jota voi pitää yhtenä 1700-luvun tunnetuimmista seurapiirihahmoista. Naisista on kirjoitettu sivukaupalla ja kaikista on tehty myös elämäkerrallisia elokuvia ja TV-sarjoja. En ole silti täysin vakuuttunut siitä, kuinka relevantteja kaikki esiin nostetut esimerkit ovat ja kuinka yleistettävänä niitä voi pitää.

Menneisyys on vieras maa

Mitä tyttöys sitten on ja miten se eroaa naisen muista elämänvaiheista? *Tyttöjen vuosisadat* -teoksessa tyttöjen elämä on jaoteltu syntymään ja vauvaikään, kasvatukseen ja koulutukseen, huvielämään, perheen sisäisiin suhteisiin, naiseksi kasvamiseen ja lapsuuden loppuun, jonka Karppinen-Kummunmäki rajaa avioliittoon ja äitiyteen. Kirja siis tavallaan päättyy siihen mistä se alkaa – syntymiseen ja synnyttämiseen. Voi tietysti problematisoida, miten hyvin tämä sabluuna sopii naimattomiksi jääneisiin tai jättäytyneisiin tyttöihin ja naisiin. Kaikki eivät suinkaan solmineet avioliittoa tai saaneet lapsia, vaikka vuosisatoja vallalla olleet ihanteet esittivätkin naisen elämän tärkeimmäksi tehtäväksi äitiyden ja avioliiton. Yksi tärkeä virstanpylväs matkalla työstä naiseksi oli myös kuukautisten alkaminen, jota kirjassa olisi voinut käsitellä enemmän.

Teoksessa luodaan pikaisia katsauksia myös säilyneisiin lähteisiin ja historiantutkimuksessa tehtyjen tulkintojen rajoituksiin, mutta näitä teemoja ei käsitellä kunnolla. Ongelmallisimmallaan *Tyttöjen vuosisadat* rakentaa menneisyyden ja nykyisyyden välille kömpelöitä yhtäsuuruusmerkkejä, jotka luovat mielikuvia eri aikakausien ja ihmisten samankaltaisuudesta. Teoksen loppupuolella esimerkiksi tiivistetään yhteenvedon omaisesti, että menneisyyden tyttöjen elämässä oli ”rakkautta, suruja ja huveja”, ja tytöt myös ”juorusivat ystävien kanssa, nahistelivat sisarustensa kanssa” – ilmeisesti vähän niin kuin tämänkin päivän nuoret tekevät (s. 165). Karppinen-Kummunmäki toteaa myös kirjansa alkupuolella, että ”ihminen on muuttunut vuosisatojen saatossa loppujen lopuksi hyvin vähän” (s. 9).

Voi olla houkuttelevaa vetää – varsinkin yleistajuisessa tietokirjassa – suoria analogioita nykypäivän ja menneisyyden tyttöjen välille. Ihmiset tuntuvat ristiriitaisine tunteineen ja odotuksineen samanlaisille kuin me tässä päivässä elävät kanssasisaret ja -veljet, ja asetelmassa on ensi silmäyksellä paljon tuttua. Tällaiseen tunteeseen pitää kuitenkin suhtautua kriittisesti. Menneisyys on vieras maa – ”The past is a foreign country; they do things diffe-

rently there”. Ihmiset saattavat tuntua tutuille, mutta sitä he eivät lopulta ole. Ristiriita tuttuuden ja vierauden kanssa on historian tutkimuksessa jatkuva, ratkeamaton jännite.

Elämän realiteetit olivat menneisyyden tyttöjen kohdalla täysin erilaiset, samoin odotukset. Suomalaiset nykytytöt kuuluivat perheensä varallisuudesta tai yhteiskunnallisesta asemasta riippumatta kaikki oppivelvollisuuden piiriin ja he saavat mennä kouluun siinä missä pojatkin. Tytöt voivat jatkaa opintojaan aina tohtoriksi asti ja aikuistuttuaan he myös valitsevat työpaikkansa itse (vaikka saavatkin samasta työstä monesti huomionpalkkaa kuin miespuoliset ikätoverinsa). Naiset voivat toimia ammatissa vielä avioitumisen jälkeenkin, eikä lastensaanti ole ehdoton este etenemiselle ainakaan Suomessa. Nainen ei myöskään omia asioitaan hoitaakseen tarvitse holhoojaa, vaan on täysi-ikäisenä oikeustoi- mikelpoinen ja oikeutettu äänestämään – toisin kuin menneisyyden tytöt ja naiset.

Lisäksi kirjaa lukiessa pitää ymmärtää, että eliitin elämä etuoikeuksineen koski vain pientä osaa työstä. Monien lasten ja nuorten arkeen kuului esimerkiksi oikea palkkatyö ja vähintäänkin raskaat kotityöt – siivousta, pienempien sisarusten kaitsemista ja kotieläinten hoitoa. Harva tyttö sai koulutustua pitkälle; se, miten tyttöjen koulutukseen suhtauduttiin, riippui paljon perheestä ja varsinkin isästä. Tätä teemaa kirjassa käsitelläänkin, mutta on syytä pitää mielessä, kuinka etuoikeutettua elämää eliitin lapset elivät ja miten erilainen heidän todellisuutensa oli erotuksena enemmistön arkipäivästä. Vaikka naissukupuoli olikin keskeinen rajoittava tekijä varhaismodernissa yhteiskunnassa, silti eliitin tytöillä oli aikuis- tuttuaan aivan erilaiset mahdollisuudet verkostoitua ja käyttää epäsuoria vaikutuskeinoja ajaessaan esimerkiksi oman perheensä ja sukunsa etuja.

Kirjaan on jäänyt muutamia muitakin epätarkkuuksia. Karppinen-Kummunmäki esi- merkiksi väittää, että kuolleiden lasten kuvaaminen olisi ollut ”erityisen yleistä 1600-luvul- la, joskin tapa hiipui hiljalleen seuraavan vuosisadan aikana” (s. 13). Näin ei kuitenkaan ole, sillä vielä 1800- ja 1900-luvun taitteessa oli tavallista, että perheen pienet vainajat ikuistettiin ennen hautaamistaan. Näin tehtiin köyhemmissäkin perheissä. Tallentamiseen käytetty tekniikka vain vaihtui valokuvaukseen, mutta kuolleiden perheenjäsenten kuva- minen jatkui pitkään myös meillä Suomessa. Vasta 1900-luvun kuluessa tapa jäi asteittain pois, osin varmasti sen vuoksi, että kuolema siirtyi kodin piiristä sairaaloihin ja hoitokotei- hin. Lapsikuolleisuuskin vähentyi dramaattisesti 1900-luvulle tultaessa.

Muutos kustannuspolitiikkaan

Kaikkiaan *Tyttöjen vuosisadat* on kompakti, yleisellä tasolla liikkuva tietokirja. Se ei tarjoa paljonkaan uutta, mutta muistuttaa siitä tärkeästä tosiseikasta, että tytöt olivat olennainen osa menneisyyden perheitä ja yhteiskuntia. Kirja on kooltaan varsin pieni ja vaatimaton: siinä on 175 sivua ja harva mustavalkokuvitus. Juuri kuvitusta laajentamalla ja väripainat- uksella kirjasta olisi saanut käsittelyltään raikkaamman ja ulkoasultaan kiinnostavamman. Kuva-aineistoa olisi taatusti ollut tarjolla loppumattomasti: maalauksia, painokuvia, veis- toksia ja 1800-luvun osalta myös valokuvia. Myös materiaalisia esimerkkejä olisi voinut hyvin käyttää kirjan kuvituksessa, esimerkiksi erilaiset vaatekappaleet, tekstiilit ja korut kertoivat emotionaalisista siteistä ihmisten välillä ja suhtautumisesta perheenjäseniin näi- den eri ikävaiheiden aikana.

Koska *Tyttöjen vuosisadat* perustuu väitöskirjatutkimukseen, sen perustana on keskiver- to tietokirjaa monipuolisempi taustakirjallisuus. Kirjan lähdeluetteloon olisi silti voinut lisätä ainakin Judith Schneid Lewisin klassikkoteoksen *In the Family Way: Childbearing in the British Aristocracy, 1760–1860* (1988), joka tarkastelee samoja eliitin perhe-elämään ja

naiseksi kasvamiseen liittyneitä emotionaalisia käsityksiä ja tapoja kuin Karppinen-Kummunmäen väitöskirjakin. Vaikka Lewisin teoksen ilmestymisestä onkin jo kulunut aikaa, se on yhä pätevä perusteos, joka käy läpi aikuistumiseen, avioitumiseen ja synnyttämiseen liittyneitä käytänteitä sekä esittelee perhe-elämän muutoksia 1700- ja 1800-lukujen britti-aristokratian piirissä.

Siitä voi olla Karppinen-Kummunmäen ja hänen kirjansa kanssa samaa mieltä, että akateemisen tutkimuksen tuloksia tulisi saada suuren yleisön tietoisuuteen ja yleisesti saataville. Tässä suomalaiset kustantamot ovat avainasemassa. Ikävä tosiasia on, että varsinkin historian puolella populaareja tietokirjoja kirjoittavat useimmiten kaikki muut paitsi alan varsinaiset tutkijat, jotka tuntevat laajasti alkuperäisaineistoja, ymmärtävät ajallisia konteksteja ja osaavat punnita käyttämiään lähteitä kriittisesti. Yliopistojen julkaisujärjestelmät eivät varsinaisesti rohkaise tutkijoita julkaisemaan tutkimustuloksiaan ei-tieteellisissä monografioissa, mitä kautta usein kriittinen tutkimukseen perustuva tieto leviäisi myös suuremman lukijakunnan tietoisuuteen.

Tyttöjen vuosisadat on julkaistu myös äänikirjana. Kirjan lukee ääneen näyttelijä Anni Kajos.

FT Anna Niiranen toimii tutkijatohtorina Jyväskylän yliopistossa.